

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOK KATLI BİNA VE GÖKDELENLER HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

UNIVERSITY STUDENTS' VIEWS ON HIGH-RISE BUILDINGS AND SKYSCRAPERS

SERDAR SAĞLAM¹

Geliş Tarihi: 03.12.2018

Kabul Tarihi: 20.12.2018

Özet

On sekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren çimentonun icadı ve inşaatlarda çeliğin kullanılmaya başlamasının ardından çok katlı binaların inşası mümkün olmuştur. Öncelikle Amerika Birleşik Devletlerinde inşa edilen yüksek binalar daha sonra Avrupa ve dünyanın diğer ülkelerinde hızla yaygınlaşmıştır. Ortaya çıktıkları andan itibaren tartışma konusu olan çok katlı bina ve gökdelenler hızlı kentleşme sürecinin akabinde Türkiye’de de kentlere hâkim olmaya başlamıştır. Bu tartışmaların odağında kent estetiği ve toplumsal ilişkiler çerçevesindeki konular yer almaktadır.

Bu metin, yazarın 2014 - 2015 Öğretim Yılı Bahar döneminde Gazi Üniversitesi, Kimya Mühendisliği bölümü öğrencilerine verdiği “TOS 208 Türkiye’nin Toplumsal Yapısı” dersinin” final sınavındaki sorulardan biri olan “büyük kentlerimizde hızla yaygınlaşan çok katlı binalar ve gökdelenler hakkında düşünce üretiniz” şeklindeki soruya verilen cevaplardan yola çıkılarak hazırlanmıştır. Bu makale, sınava katılmış bulunan altmış sekiz öğrencinin yazılı sınav kâğıtlarından bu konudaki görüşlerine ilişkin cevaplar tasnif edilerek gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: kentleşme, çok katlı bina, yüksek yapı, gökdelen

Abstract

Since the second half of the eighteenth century, the invention of cement and the use of steel in construction have made it possible to build multi-storey buildings. The high-rise buildings initially built in the United States then rapidly spreaded in Europe and other countries around the world. The high-rise buildings and skyscrapers that are the subject of debate from the moment they emerge, have begun to dominate Turkish cities in the aftermath of the rapid urbanization process in Turkey. The focus of these discussions is on urban aesthetics and social relations.

This text is based on the answers given to the question of “generate ideas about high-rise buildings and skyscrapers that are rapidly spreading in our big cities” which is one of the questions given in the final exam to the students of Chemical Engineering Department for the course “TOS 208- Social Structure of Turkey”. In this text, the opinions and attitudes reflected on the written examination papers of the sixty-eight students who have taken the exam will be classified and evaluated.

Key Words: University students, urbanization, high-rise buildings, multi- storey buildings, skyscraper

Giriş

Bu makale, yazarın 2014 - 2015 Öğretim Yılı Bahar döneminde Gazi Üniversitesi, Kimya Mühendisliği bölümü 2. Sınıf öğrencilerine verdiği “TOS 208 Türkiye’nin Toplumsal Yapısı

¹ Prof.Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, sersaglam2@yahoo.com

Dersinin” final sınavındaki sorulardan biri olan “büyük kentlerimizde hızla yaygınlaşan çok katlı binalar ve gökdelenler hakkında düşünce üretiniz” şeklindeki suale verilen cevaplardan yola çıkılarak hazırlanmıştır. İlgili dersin sınavına girmiş bulunan altmış sekiz öğrencinin yazılı sınav kâğıtlarından bu konudaki görüş ve tutumlarına ilişkin cevaplar tasnif edilerek değerlendirilmiştir. Öğrencilerin çok katlı bina ve gökdelenlere dair tavır, düşünce ve kanaatleri yazılı kâğıtlardan birebir kaydedilmiştir. Türkçe anlatım, imla yahut ifade sıkıntısı bulunan bazı cevaplar metinde kullanılırken anlamlarına dokunulmadan düzeltilmiştir.

Batı Avrupa’da Sanayi Kentlerinin Doğuşu, Gelişmesi

İlkin Batı Avrupa ve Amerika’da doğan ve gelişen sanayileşme ve kentleşme süreci ile birlikte “sanayi kentleri” olgusu ortaya çıkmıştır. 1800 yılında Avrupa’nın ve dünyanın ilk sanayi şehri ve aynı zamanda nüfusu bir milyonu aşan Londra’nın ardından onu Paris ve diğer Avrupa şehirleri takip etmeye başlamıştır. Amerika Birleşik Devletlerinin şehirleri bu sürece geç katılmakla birlikte kısa zamanda dünyanın en büyük metropolleri olmuşlardır.

Paris’in nüfusu 1875 ile 1925 yılları arasında iki mislinden fazla artarak 2.25 milyondan 4,8 milyona ulaşmıştı; Londra’nın nüfusu aynı dönemde % 80 artmıştı. Atlantik’in ötesinde New York 1875’de 1,9 milyonluk bir şehirken, 1925’de yaklaşık 8 milyon kişiye ev sahipliği yapıyordu; bu dört katından fazla bir artış New York’u dünyanın en büyük şehri kılıyordu (Reader, 2007: 182).

1950 yılında dünya nüfusunun yalnızca % 30’u kentlerde yaşamaktaydı. 2000’li yıllarda bu oran % 47’i, 2.9 milyar kişiyi bulmuştu. 2030 yılında gelindiğinde ise; bu oranın % 60’a yani 5 milyar kişiye yükselmesi beklenmektedir (Giddens, 2013: 956-957).

Sanayileşme, kentleşme ve modernleşme hareketleri ideolojileri, sosyal bilimleri ve siyasal sistemleri şekillendirmiş ve toplumlar ve siyasal yapılarda köklü değişikliklere yol açmıştır. İlk düşünür ve sosyologlar sanayileşme ve kentleşmenin sonuçlarını korku ve endişeyle izlemişlerdir. Sanayi kentleri ve yeni toplum, aydınlık bir çağın habercisi olarak karşılanırken, korku ve endişelere de yol açmıştır. Durkheim’in modern sanayi toplumu ve kentlerdeki kuralsızlık halini ifade etmek için kullandığı “anomi” kavramı yeni kentler ve toplum hayatı karşısındaki endişeli bir yaklaşımın ifadesidir.

İlk sanayi kentlerindeki insan ilişkilerini, insanların zihin yapıları çerçevesinde ele alan Georg Simmel de ilk sanayi şehirleri yahut metropollere aynı tarz bir endişe ile yaklaşmaktadır. Georg Simmel’in “Metropol ve Zihinsel Yaşam” adlı makalesi dönemin şehir ve metropollerini insanların psikolojik ve zihni yapıları, insan ilişkileri ekseninde incelemektedir. Ona göre, -“Metropol tipi bireyselliğin psikolojik temeli, dışsal ve içsel uyarıların hızlı ve müdahalesiz değişiminden kaynaklanan sinir uyarılarının güçlendirilmesinden ibarettir. Zihin anlık bir izlenim ve ondan önce gelen arasındaki değişiklik uyarılmış olur. Kent, zihinsel yaşamın duyuşal kurumlar açısından, kasaba ve kır yaşantısıyla derin bir zıtlık oluşturur. Metropol, insandan kırsal yaşamdan daha farklı bir bilinç yaratır. Kırsal yaşamın ritmi ve duyuşal zihin hayal gücü çok daha yavaş, çok daha alışılmış ve çok daha düzgün akar... Kasaba yaşantısının ilişkileri, zihnin çok daha bilinçsiz tabakalarında köklenmişlerdir ve en rahat, müdahale edilmeyen alışkanlıkların sarsıntısız ritminde büyürler... Metropol tipi insan, yüreği yerine beyniyle tepki verir. Metropol yaşantısı, metropol insanında, yükseltilmiş bir kavrayış ve aklın üstünlüğünü ön plana çıkarır. Akıl, metropol yaşamının baskıcı gücüne karşı öznel yaşamı korur.

Metropol daima para ekonomisinin yuvası olmuştur. Burada ekonomik alışverişin çoğulluğu ve yoğunluğu, kırsal ticarete özgü darlığın müsaade etmediği bazı alışveriş araçlarına önem kazandırır. Para yalnızca herkes için umumi olanla ilgilenir. Bütün niteliği ve bireyselliği su soruya indirger: kaç? İnsanlar arasındaki bütün samimi duygusal ilişkiler bireyselliklerinden temelleniyor iken, rasyonel ilişkilerde insan, hesaba bir sayı gibi, kendi içinde birbirinden farksız

bir unsur gibi katılır. İlgilenilen yalnızca nesnel, ölçülebilir bireysel başarıdır (Simmel, 1996: 81-82).

Çok Katlı Bina, Gökdelenler

Çok katlı binaların yapılabilmesi öncelikle çimentonun bulunması, demir çeliğin inşaatlarda kullanılması, asansörün icadı ve diğer teknolojik yeniliklerle gerçekleşmiştir. Kentlerdeki nüfus yoğunluğuna bağlı olarak ortaya çıkan konut ihtiyacı ve sorunu, artan arsa maliyetleri ile şirketlerin büyümesi ve iş merkezlerinin belirli yerlerde toplanması ihtiyacı etkili olmuştur. Yüksekliğin sağladığı itibar ve güç, gökdelenleri bir meydan okuma ve aynı zamanda da gücün ve gelişmişliğin sembolü haline dönüştürmüştür. Yüksek yapılar ve gökdelenlerin yaygınlaşması hızlı kentleşme, şehirlerin nüfusunun yarattığı arsa fiyatlarının artışı ile birlikte teknolojinin gelişmesi ve ekonomik zenginliğin kesişme noktasında gerçekleşmiştir. Bu yapılar şehirlerin aşırı nüfuslarının ortaya çıkardığı yönetim, ulaşım, asayiş, konut ve barınma gibi sorunlara çözüm olurken, aynı zamanda birçok sıkıntıları da peşinden sürüklemektedir. Gökdelenler öncelikle Avrupa ülkelerinde, daha sonraları da dünyanın birçok ülkesinde farklı şekillerde değerlendirildi. Bu tarz yapılar, yükseldikleri yıllar boyunca onu hararetle savunan yahut olabildiğince düşman olanlar arasındaki mücadelelere şahit olmuşlardır. Kimi toplumlarda ve zamanlarda bazı gruplar tarafından kutsanırken, diğer birçok kişi ve topluluk tarafından da şeytanlaştırılmışlardır.

Çok Katlı Bina, Gökdelen ve Yüksek Yapı Kavramları

Yüksek bina, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisinde şu şekilde tanımlanmaktadır: “Taban alanı küçük, yüksekliği taban boyutlarına göre fazla, genellikle kule biçiminde, narin binalar”dır. Diğer bir tanım da şu şekildedir: “ABD’de 19. yüzyılın son yirmi yılında ortaya çıkan metal iskeletli yüksek büro binalarıdır” (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi – Cilt 3, 1986:1652).

Gökdelen (skyscraper) kavramı ilk defa 1880’lerde ABD’de 10-20 katlı binalar için kullanılmaya başlamıştır (Sağlam, 2016: 11). 19. yüzyılın sonlarında ABD’de inşa edilen ve çevresindekilere göre önemli ölçüde yüksek binalar, “skyscraper” diye adlandırılmıştır. Bu kelime, Fransızca “gratteciel”, Almancaya “Wolkenkratzer” olarak geçmiştir. Türkçe ansiklopedi çevirilerinde de benzer deyimler ortaya konulmuştur. Ancak bu kelimeler, doğaya aykırılık çağrışımı yaptıklarından, artık beğenilmemektedir. Bu kelimelerin yerine daha tarafsız olduğu düşünüldüğünden İngilizcede “High-Rise Building” ve “Tall Building”, Almanca ‘da “Hochhaus” bilimsel ve teknik terimler haline getirilmiştir (Öke, 1993; 1).

İngilizcede 18. yüz yılda gökdelen (skyscraper) kelimesi, denizcilik argosunda bir geminin en yüksek direğini ve dalgalanan bayrağı anlatmak için, 1840’lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde uzun boylu kişiler için kullanılıyordu. 19. yüzyılın sonunda uzun boylu atlar ve beybol ve kriket topları için de gökdelen sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. 1855’de, Chicago’da ilk çok katlı yapının yükselmesiyle birlikte günümüzdeki anlamını kazanmış ve John Moser’in “American Architect and Building News”de yayınlanan bir makalesinde Akademik yazında da yerini almıştır (Duru, 2001: 334).

CTBUH’un (Council on Tall Buildings and Urban Habitat) ölçütlerine göre, yüksekliği 300 metreyi aşan binalar “çok yüksek yapılar”, 600 metreyi aşan binalar “mega yüksek binalar” olarak tanımlanmışlardır (Sağlam, 2016: 4).

Celal Esad Arseven’in 1944 yılı basımı Fransızca-Türkçe Sanat Lûgati (Dictionnaire d’Art) “gratteciel”in karşılığı şu şekildedir: “dev bina, gökdam (kırk, elli veya daha fazla katlı binalar), “afaka ser çeken”, başı gökte”. Türkiye’de uzun müddet bu tür yapılara, oralarda verilen adların çevirisi olarak “gök tırılmalayan” denmiş ve nihayet “gökdelen”de karar kılınmıştır (Hasol, 2007: 45).

Şehirlerin nüfuslarındaki artış ve teknolojik gelişmeler çok katlı ve güvenli binaların yükseklik kazanmasını sağladığından artık gökdelen kelimesi her seferinde daha yüksek olanı tanımlamaya başlamıştır. Eskiden gökdelen olarak nitelendirilen binalar, gün geçtikçe çok katlı bina yahut yüksek yapı kategorisinde değerlendirilmektedir. O günlerde yüksek yapı şeklinde tanımlananlar da sıradan binalara dönüşmüşlerdir.

Dünyada Yüksek Yapılar ve Gökdelenlerin Yaygınlaşması

Yükseklik Hazzı ve Kuleler

İnsan topluluklarının devletler ve imparatorluklar kurmaya başlamaları yükseklik tutkusunu da beraberinde getirmiştir. İktidar, güç, hâkimiyet, topluluk ruhu ve Tanrıya kavuşma ile adanma gibi birçok sebep o günlerin teknolojik imkânlarının zorlanması sağlamıştır. Bu dönemlerin yüksek yapıları kuleler, tapınak ve ibadethanelerdir.

Babil Kulesi, kulelerin ve yüksek binaların atasıdır. Marduk'a adanmış büyük tapınağın zigguratı olan kule kare tabanlı bu zigguratın yüksekliği 91.60 metredir (Tümer, 1999: 10-23). Dünyanın en yüksek yapısı binlerce yıl boyunca 146,5 metrelik Büyük "Giza Piramidi" idi.

Fransa'da inşaatı 1163'te başlayan, 1345'te tamamlanan Notre Dame Kilisesi, 90 metrelik kule yüksekliğe sahipti. İngiltere'deki "Salisbury Katedrali"nin büyük kulesinin yüksekliği 134,7 metredir ve yine İngiltere'deki "Lincoln Katedrali"nin büyük kulesi 159,7 metre ile onun da üzerindedir.

Çok katlı bina ve gökdelenler, ilkin Amerika Birleşik Devletlerinde 1880'lerde Chicago ve New-York'ta inşa edilmiştir. Belirleyici özellikler sayılan yükseklik, çelik çerçeve ve asansörün birlikte kullanıldığı, 1883-1886 arasında Chicago'da inşa edilen "Home Insurance Company", bu konuda çalışan bir araştırma ve yayın kuruluşu olan "Council on Tall Buildings and Urban Habitat" tarafından, dünyanın ilk gökdeleni kabul edilmektedir (Samsunlu, Akca, Eroğlu, 1989: 15; Öke, 1993: 2).

Gökdelenlerin İlk Ortaya Çıktığı Ülke: Amerika Birleşik Devletleri

ABD'de 1890-1900 döneminde yüksek binaların sayı ve yükseklikleri hızla artmış, kule tipi narin binalar tercih edilmeye başlanmıştır. New-York'ta 55 kat ve 229 metre "Woolworth Building" 1913 yılında hizmete açılmıştır. 1915'ten itibaren, Birinci Dünya Savaşı ve bunu izleyen ekonomik kriz yüzünden bir duraklama olmuş, ancak 1920'lerin ikinci yarısında yarış yeniden başlamıştır. 1928-1930 arasında, gece aydınlatması ve yeni bezeme anlayışı ile dikkatleri çeken 77 Katlı (319m) "Chrysler Building" sonra, hala dünyanın en yüksek dördüncü binası durumunu koruyan, (102 katlı 381 m) "Empire State Building" inşa edilmiştir (Öke, 1993: 1-2).

1932 yılından sonra bütün dünyada 80 katı geçen sadece üç proje gerçekleştirilmiştir. Bu binaların üçü de Chicago ve New-York'taydı. ABD dışında yüksek bina yapımı geç başlamış ve yavaş gelişmiştir. 1930 sonları ve 1940'larda Güney Amerika'da ve İspanya'da 15-25 katlı binalar inşa edilmiştir. Avrupa'nın belli başlı ülkelerinde ise yüksek binalar ancak 1950'lerde görülmeye başlamış ve 1960'lardan itibaren 30-40 katlı binalar yapılmıştır. Ancak, Avrupa'da yükseklik için bir yarış olmamıştır. ABD dışında bu tip binaların hızla çoğaldığı ve yükseklik bakımından iddialı yapıların ortaya çıktığı şehirler Ortadoğu ve Uzak Doğu ülkelerinde yer almaktadır.

Rifat Sağlam'ın Yüksek Yapılar adlı eserinde 2015 yılı itibarıyla dünyanın en yüksek otuz yapısı listesinde Ortadoğu ve Uzak doğu ülkelerinin gökdelenlerinin yer aldığı dikkati çekmektedir. İlk sırayı 828 metre ile Dubai'deki "Burj Khalifa" almaktadır. İkinci sıradaki "Makkah Royal Clock Tower Hotel" ise 601 metredir. Üçüncü sırada da gökdelenlerin vatani denilebilecek olan New York'taki "One World Trade Center" bulunmaktadır. Listedeki en fazla gökdelen 8 bina ile

Dubai'ye aittir. New York'un gökdelenlerinden sadece 5'i bu listeye dâhil olmaktadır (Sağlam, 2016: 366).

Türkiye'de Yüksek Yapı ve Gökdelenler

Türkiye'de gökdelen günlük hayat içerisinde, edebi metinlerde ve akademik yazında da kullanılmasına rağmen Belediyelerin hazırladıkları İmar yasaları ve yönetmeliklerde “yüksek yapılar” ifadesi bulunmaktadır.

1985 senesinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından hazırlanan “Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği”ne göre 10 kat veya daha yüksek olan yapılar “yüksek katlı bina” olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete: 02/11/1985).

Türkiye'de 7-8 katı aşan binaların yapımı 1950'lerde başlamış, 1970'li yıllara kadar yavaş bir gelişme gösterdikten sonra talep hızla artmıştır. Özellikle 1980-1988 arasında pek çok proje ortaya konmuş ise de bunların büyük bir bölümü yapım aşamasına ulaşamamıştır. Önceleri sadece Ankara'da ve İstanbul'da görülen bu tip binalar, bir süre sonra İzmir'de, Adana'da, Mersin'de yapılmıştır ve giderek ülkenin diğer şehirlerine yayılmaktadır (Öke, 1993; 1).

Türkiye'de gökdelen sayılabilecek ilk yüksek yapı Ankara'da Kızılay Meydanı'nda yapılmış olan Kızılay Emek İşhanı'dır. 1959-65 arasında Mimar Enver Tokay tarafından tasarlanan yapı 24 katlı ve 76 metre yüksekliğindedir. Bu yapı, o tarihlerde halk tarafından “Gökdelen” adıyla anıldı. Sonraki örnek İstanbul'daki “Odakule” oldu. Bu yapılar denendikleri tarihte, Türkiye'de henüz yüksek yapılara uygun teknoloji ve malzeme bulunmamaktaydı (Hasol, 2007: 49).

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayımlanan Bina Sayımı 2000 adlı kitabın verilerine göre; 1984 yılında belediye sınırları içerisinde 4.387.971 bina bulunurken, bu sayı 2000 yılında 7.838.675'e ulaşmıştır. Bu verilere göre; 1984 yılında Türkiye'de 10 ve daha çok katlı binaların sayısı 2363 iken 2000 yılında bu tarz yüksek yapıların sayısı 17.407'ye ulaşmıştır (Bina sayımı 2000, 2001: 8-13).

TÜİK 2000 bina sayımından sonra bina sayılarına ilişkin veriler kurumun internet sitesinde paylaşılmadı ve kurum yayınları arasında da ona ilişkin veriler bulunmuyor. Ancak “DASK” (Zorunlu Deprem Sigortası) verilerinde 2017 ve sonrası başlığıyla günümüze ait veriler yer almaktadır. Günümüz Türkiye'sinde katlarına göre bina sayıları ve yüzdelik dilimlerini gösteren tabloda katlar; 1-4, 5-7, 8-19 ile 20 ve üzeri katlı binalar şeklinde tasnif edilmiştir. 8-19 arası oldukça uzundur ve yüksek binalar hakkında bize çok açık bilgi sunmamaktadır. Esasen bu tablolar sigorta sisteminin ihtiyaçlarına göre hazırlanmıştır.

Günümüz Türkiye'sinde 17.661.690 bina bulunmaktadır. DASK'ın kendi sigorta sisteminin gerekleri çerçevesinde düzenlediği kayıtlara göre de Türkiye'de 8.755.066 bina üzerinden binalara ilişkin veriler sunulmaktadır. Bu binaların; % 40.70'i Marmara bölgesinde, % 17.90'ı İç Anadolu bölgesinde, % 14'ü Ege bölgesinde, % 11'i Akdeniz bölgesinde, % 8,3'ü Karadeniz bölgesinde, % 4'ü Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve % 3,4'ü de Doğu Anadolu bölgesindedir.

DASK'ın bina sayımı verilerine göre 20 kat ve üzeri binaların sayısı 115.600'dür (% 1,32), 8-19 kat arası bina sayısı 1.313.325 (% 15), 1-4 katlı binalar 4.755.369 ve (% 54.32) 5-7 kat arasındaki bina sayısı da 2.571.212'dir (% 29,37) (<https://www.dask.gov.tr/zorunlu-deprem-sigortasi-istatistikler-2.html>).

Günümüz verilerine göre “Türkiye'deki En Yüksek Binalar” sıralamasında İzmir'de henüz yapım aşamasında olan 75 kat ve 375 metre yükseklik ile “Folkart Highlife Tower” gelmektedir. Onu Ankara'da inşa edilmiş bulunan 60 kat ve 260 metre ile “Saphire” takip etmektedir. En yüksek binalar arasında 30 katlı binalardan itibaren sıralanan listede İstanbul 61 gökdelen ile ilk sırada yer almakta, onu 14 gökdelen ile Ankara ve 8 bina ile de İzmir izlemektedir. Mersin, Konya ve

Gaziantep de birer gökdelen ile listede yer almaktadır
(<http://www.turkishtimedergi.com/insaat/turkiyenin-en-uzun-binalari/>)

Gökdelenlerin Yaygınlaşma Sebepleri ve Sakıncaları

Yüksek yapıların bir başarı olarak sunulmasının iki duygusal kaynağı vardır. Bunlardan birincisi daha çok mühendislerle döndüktür. Yeni teknolojilerle yüksek yapı yapılması ve bu teknolojilerin Türkiye'ye girmesi bir mühendislik başarısı olarak sunuluyordu. İkincisi ise çağdaşlaşma ve batılılaşmayı bu ülkelerin kent merkezlerinin bol ışıklı gökdelenlerinin yarattığı silüetle özdeşleştirmek ve ona öykünmekten kaynaklanıyordu (Tekeli, 2011: 59).

Bir gökdelen yüksek bir binadan daha fazlasıdır. ABD'de 1880'lerden 1929 ekonomik sonuna kadar, değişen şehirle birlikte gökdelen, mimari ve kültürel açıdan tartışmaların odağı haline gelmiştir (Shepherd, 2003: xiv).

Gökdelenlerin zarar ve sakıncaları hakkındaki görüşler şu başlıklardan oluşmaktadır:

Şehirlerin tarihi dokusunu ve şehrin silüetini (görünüşünü) bozmaları; Bu konu ilk gökdelenlerin ortaya çıkmasından itibaren tartışılmıştır ve özellikle de dünyanın ilk sanayileşen ve kentleşen ülkelerinde ciddi bir aydın ve kamuoyu baskısı söz konusu olmuştur. Bunu ilkin Eifeell kulesinin inşası sürecinde de görmekteyiz.

Günümüzde Avrupa'da belirli bir seviyenin üzerinde yüksek bina yapılmamıştır. Dünya sıralamasında Avrupa ülkelerinde ilk sıralarda yer alan bir gökdelen bulunmamaktadır. Esasen dünyanın ilk sanayi kentlerine sahip olmalarına rağmen Avrupa'nın nüfusu en fazla olan şehri de İstanbul'dur.

Türkiye'de yüksek yapı ve gökdelenlerin tarihi dokuya uygun olmaları öncelikle onların tarihi şehirlere yansıtılmamaları gerekmektedir. Bunun gerçekleştirilmesi zor olduğundan, bu tarz binaların daha önce yerleşime açılmamış yahut tarihi değeri bulunmayan bölgelerine yapılması gerekirdi. Ancak bunun da uygulanmadığı görülmektedir.

Türkiye'de yüksek yapı ve gökdelenler ilk önce Ankara ve İstanbul'da inşa edilmişlerdir. Ankara cumhuriyetin başkenti olmadan önce de tarihi özelliği bulunan bir şehirdi. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Ankara'da kurulmuştur ve cumhuriyetin ilk binaları da öncelikle Ulus, daha sonra da Kızılay semtinde yapılmıştır. Özellikle Ulus adeta bir cumhuriyet müzesi vasfını hala koruma çabasıdadır. İlk gökdelenlerin burada inşa edilmesi dahi tarihi yapıya önem verilmediğini göstermektedir

İstanbul büyük bir medeniyet şehridir. Bizans ve Osmanlı imparatorluklarının başkentliğini yapmasının öncesinde de büyük bir tarihe sahiptir. Bu şehrin hali de içler acısıdır.

Batı Avrupa memleketlerinde yüksek yapı ve gökdelenler tarihi ve eski şehirlerin dışında inşa edilmektedirler. Bunun yanında şehir merkezlerine yapılanlarında birbirleri ile fiziki uyumları ve sanat eserleri olduklarına dair birçok metin ve yazın söz konusudur (Shepherd, 2003).

Rüzgâr ve hava akımını keserek şehrin oksijen ihtiyacını olumsuz etkilemeleri ve dolayısıyla toplum sağlığına zarar vermeleri; gökdelenlerin şehirlerin rüzgâr yol ve alanlarında inşa edilmeleri halinde hava akımını keserek oksijen sıkıntısı yaratabilmektedirler. Bu durum şehirlerin havasının temizlenememesi sonucunda hava kirliliğine de yol açmakta ve insan sağlığına zarar vermektedirler.

Yükseklikleri ile güneş ışığını kesmeleri ve aynı zamanda da elektrik sarfiyatına sebep olmaları; gökdelenler güneş ışıklarını engelleyerek insanların fiziki ve ruhi yapılarını etkilemektedirler. Bu durum şehirlerin ısınma ve aydınlanmasına da tesir ederek elektrik sarfiyatına da yansımaktadır.

Dar alanda yoğun bir nüfusu barındırmalarının yarattığı sıkıntılar; gökdelenlerin dar alanda yoğun bir nüfusu barındırarak insanların psikolojik yapıları üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedirler. Tedbir alınmadığında bu durum ulaşım ve şehir trafiği üzerine de yansiyabilmektedir.

Hava trafiğine zarar vermeleri ile şehrin alt yapısı üzerindeki etkileri; gökdelenler inşa edildikleri bölgelerin hava alanlarına yakın olması yahut hava ulaşım istikametlerinde yer almaları halinde hava trafiğini de olumsuz etkilemektedirler.

En ciddi sıkıntı da yüksek yapı ve gökdelenlerin bölgelerin jeolojik yapısına uygun olarak inşa edilip edilmedikleridir. Aynı zamanda yörenin deprem riskinin de dikkate alınmasını gerektirmektedir. Kocaeli ve Gölçük depremlerinde on katın üzerindeki birçok yapı depremde yıkılmış ve insanlar hayatlarını kaybetmişlerdir.

Begeç ve Yaliner, A. Wood'un geleceğin sürdürülebilir kentleri için dünyanın hemen her yerinde gökdelenlerin tasarımında yerel yaklaşım ve bölgesel özellikleri artırmak üzere belirlediği ölçütleri şu şekilde sıralamaktadırlar:

Bunların ilki; her kentin tarihi ve kültürel değerlere uyumlu ve saygılı olarak tasarlanmasını esas almaktadır.

İkincisi; gökdelenlerin yerel iklim ve çevresel etkenler (güneş, rüzgâr, yağmur iklimsel veriler vb.) dikkate alınarak ve inşa edilmesini esas almaktadır. Gökdelenler de doğal havalandırmadan ve güneş panelleri ile güneş enerjisinden mümkün olduğu kadar faydalanmalıdır.

Üçüncüsü; gökdelenlerin halkın kültür ve gelenekleri ile uyumuna atıfta bulunmaktadır.

Dördüncüsü; gökdelenin yükseklik ile şehrin ısısı arasındaki ilişki üzerinedir.

Beşincisi; tüm sistem ve malzemelerde etkinliğin en üst düzeye çıkarılmasını esas almaktadır.

Altıncısı; gökdelenlerde toplumun ortak kullanımına açık alanlar oluşturulmalıdır.

Yedincisi; gökdelenler şeffaf cam malzeme kullanılarak yapıldığında, aşırı ısı, ışık ve parlama sorunları ile karşılaşmaktadır ve bu bakımdan cam kutular olarak değil, saydam olmayan cisimlerden oluşan cepheler olarak tasarlanmalıdır.

Sekizincisi; gökdelenlerde organik bitki örtüsünün kullanılmalıdır.

Dokuzuncusu; gökdelenler arasında fiziksel, programa bağlı "gökyüzü köprüleri" ile ilişkiler kurulmalıdır. Gelecekte gökdelenler arasındaki gökyüzü köprüleri hem gökdelenleri hem de kenti zenginleştirecek ve gökdelenler arası mekansal ve hizmet paylaşımını sağlayacak, tahliye seçeneklerini geliştirecek, enerji tüketimini azaltacaktır (Begeç; Yaliner, 2017: 62-67).

Öğrencilerin, Çok Katlı Bina ve Gökdelenleri; Nüfus Artışı, Kentleşme ve Şehirlere Göçün Sonucu İle Değerlendirdikleri ve Bu binaların Gerekliliğine İlişkin Düşünceleri

Çok katlı bina ve gökdelenlerle ilgili olarak 68 öğrenciden, 52'si bu tarz binaların nüfus artışı, kentleşme, özellikle de büyük şehirlere yönelik göçün doğal sonucu, şehirlerdeki arsaların kıt ve pahalı hale gelmesi, aynı zamanda da çağın gereği olduğunu söylemektedir.

Bu düşüncüyü farklı ifadelerle dile getiren öğrencilerin en fazla kullandıkları kelime çok katlı bina ve gökdelenlerin inşa edilmelerinin "kaçınılmaz" olduğudur. Ciddi sayıdaki bir öğrenci grubu (7 öğrenci) bu ifadeyi kullanırken, aynı anlama gelen "zaruri", "olmazsa olmaz" ve "vazgeçilmez" yahut "vazgeçilemez" ifadelerini de bu durumu anlatmak için sarf etmişlerdir.

Çok katlı bina ve gökdelenlere yaklaşımları farklı olmasına rağmen öğrencilerin 38'inin düşünceleri bu yapıların şehirlerde ortaya çıkan sorunlara bir "çözüm" ile mevcut veya muhtemel bazı olumsuzluklara karşı "engel" olarak gündeme geldiği noktasındadır.

Öğrencilerin bu konulardaki görüşleri ve ifadelerinden bir kısmı şu şekildedir:

- "Nüfus artışı çok katlı binalar ve gökdelenleri zaruri hale getirmiştir".
- "Artan nüfus ve gelişen sanayi çok katlı bina ve gökdelenlerin yaygınlaşmasını olmazsa olmaz kılıyor".
- "Çok katlı bina ve gökdelenler kentlerdeki nüfus artışının meydana getirdiği sorunlara çözüm olarak doğmuştur" ve bu binalar "konut yetersizliğinin yegâne çözümüdür".
- "Çok katlı bina ve gökdelenler modern dünyanın kaçınılmaz ve vazgeçilemez bir gerçektir".
- "Çok katlı binalar ve gökdelenler şehirlerin görünüşlerini bozsalar da, geleneksel dokuya aykırı olsalar da, toplumun barınma ihtiyacını karşılamaktadırlar ve bu bakımdan da gereklidirler".
- "Çok katlı binalar ve gökdelenler artan kent nüfusunun konut ihtiyacını karşılamak için gündeme gelmiştir".
- "Şehir arazilerinin kıt ve pahalı olması çok katlı binalar ve gökdelenlerin sayısını artırmıştır".
- "Büyük kentlere göçlerin artması, çarpık kentleşme, düzensiz yerleşme çok katlı binalar ve gökdelenlerin artışına sebep olmaktadır".

Çok Katlı Bina ve Gökdelenlerin Yaygınlaşmasına Mutlak Şekilde Olumlu Yaklaşımlar

Şehirlerde yaygınlaşan çok katlı bina ve gökdelenleri mutlak şekilde olumlu yaklaşan öğrenciler bu tarz binaların fazla nüfusu daha sınırlı bir alanda barındırarak şehirlerde kullanılan alanları artırdıklarını, şehirlerdeki barınma ve konut sorununu çözdüklerini ve dolayısıyla bilinenin aksine yeşil alanlar ve ormanlar ile doğal hayatı koruduklarını iddia etmektedirler. Bu tarz binalara tamamen olumlu yaklaşan öğrenciler bu yapıların sanayi toplumunun, sanayileşme, gelişme, modernleşmenin sembolü ve ihtişamın göstergesi oldukları kanaatindedirler. Bu öğrencilerin dile getirdikleri bir diğer düşünce de görsel açıdan çok güzel oldukları ve işyerlerine daha üstün bir teknoloji ile konforlu bir ortam sundukları şeklindedir. Yine bu öğrenciler çok katlı bina ve gökdelenlerin ülkenin iktisadi hayatına olumlu katkı sağladığını, istihdam yarattığını ve işsizliği engellediğini düşünmektedirler.

Şehir Alanlarına İlişkin Fikirler

Öğrencilerin bir kısmının çok katlı bina ve gökdelenler hakkındaki düşünceleri şehirlerin alanları üzerinde odaklanmaktadır. Bu konuda bir öğrenci şehirlerin etrafındaki yeşil alanların yok olmasının gelişmenin tabii bir sonucu olduğunu ve engellenemediğini öne sürmektedir. Diğer öğrenciler de bu tarz yapıların dar alanda yoğun bir nüfusu barındırdıklarından şehirlerin alanlarının aşırı genişlemesini önlediklerini ve dolayısıyla da çevreyi ve sahaların korunmasını sağladıklarını düşünmektedirler. Bu fikirler şu şekillerde savunulmaktadır:

- "Nüfus yoğunluğu ve gelişen teknoloji çok katlı binalar ve gökdelenlerin artışına yol açmıştır. Bu durum şehirlerde nüfusun daha dar bir alanda yoğunlaşmasını sağlayarak, daha geniş sahaların verimli kullanılmasını getirmiştir. Bu yüzden genel inancın aksine çok katlı binalar ve gökdelenler yeşil alanların ve doğal çevrenin zarar görmesini engellemektedir".
- "Çok katlı binalar ve gökdelenler şehirlerin görünüşüne olumlu katkı sağlamaktadır. Eğer bu tarz binalar olmazsa şehirler genişleyerek insanlara yaşayabilecek daha az alan bırakırlar". Bu

bakımdan; - “bu yapılar, şehirlerin arazi kaybını engellemekte ve yeşil alanların tahrip olmasının önüne geçmektedir”.

- “Bu tarz binalar çarpık kentleşmeyi engellemekte, şehir mekânlarında tasarruf yapmakta ve daha fazla kişinin daha az bir alanda ikametini sağlayarak çevre ve yeşil alana daha çok yer bırakmaktadır”.

- “Çok katlı bina ve gökdelenlerin inşası konut sorununun yegâne çözümüdür. Yeşil alan ve doğal çevrenin azalması da tabii bir süreçtir ve engellenemez”.

Gelişmişliğin Göstergesi ve Çağdaş Bir Sembol Olarak Değerlendirenler

Öğrencilerin bir kısmı da çok katlı binaların olağanüstü estetik ve aynı zamanda da modernleşme ve gelişmenin sembolü oldukları kanaatinde dirler. Bu görüşler de şu şekillerde ifadesini bulmaktadır:

- “Bir şehrin ve ülkenin gelişmişliğinin, güçlü sanayinin, ekonominin ve ihtişamın en önemli göstergelerinden biri çok katlı bina ve gökdelenlerdir. Mesela New York dünyanın en zengin ve güzel şehirlerinden biridir”.

- “Çok katlı binalar ve gökdelenler modern dir, görsel ve estetik açıdan mükemmellerdir. Büro ve işyerlerinde de daha gelişmiş bir teknoloji kullanılmakta ve konforlu bir çalışma ortamı sunulmaktadır”.

İktisadi Açıdan, Şehre ve Ülkeye Katkı Sağladıkları Düşüncesi

Yine öğrencilerin önemli bir kısmı da gökdelenlerin ülke ekonomisine sağladığı katkılar üzerinde durmaktadırlar. Onların düşüncelerine göre bu binalar konut sorununu çözmekte ve istihdam yaratmaktadırlar. Bu tarz fikirler de şu şekillerde sunulmaktadır:

- “Çok katlı binalar ve gökdelenlerle şehirlerdeki konut ve barınma sorunları çözülmektedir”.

- “Çok katlı binalar ve gökdelenler şehirlerde istihdam yaratmakta ve işsizliği azaltmaktadır”. Yine bu binalar, “işsizliği engellemekte müteahhit, mühendis, mimar ve işçileri iş ve meslek sahibi yapmaktadırlar”.

- “Bu yapılar, insanların temiz su, ısınma, barınma ve internet gibi ihtiyaçlarını daha kolay ve çabuk çözebiliyor. İnsanlara ev sahibi olma imkânını veriyorlar”.

- “Çok katlı bina ve gökdelenler ülkelerin gelişmişlik düzeyi hakkında fikir edinmemizi sağlar. Dubai’nin on yılda ne kadar geliştiğini ve zenginleştiğini bu ülkenin görkemli binalarına bakarak anlıyoruz. Türkiye’de de özellikle İstanbul’da gökdelenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. İstanbul’daki bir gökdelen zincirinin nüfusunun Bayburt’a eşit olduğu bilgisi son günlerde gazetelerde yer alıyordu”.

- “Çok katlı binalar ve gökdelenler şehirlerin alanlarından daha fazla kimsenin yararlanmasını sağlamaktadır. Nüfus arttıkça bu yapılar daha da yükselecektir”.

- “Çok katlı bina ve gökdelenler gelişmenin en önemli simgesidir. Birlikte yaşamının ve görseelliğin zirvesidir. Çarpık kentleşmenin simgesi olan gecekondular yıkılarak kentsel dönüşümle birlikte şehirlerde modern bir hayat doğmaktadır”.

Çok Katlı Bina ve Gökdelenlerden Oluşan Güvenlikli Sitelerin Şehirlerdeki En Güvenli Alanlar Olduğunu Düşünenler

Çok katlı bina ve gökdelenlerin aynı zamanda “güvenlikli siteler” olarak adlandırılmaları noktasına vurgu yapan öğrenciler, onların en güvenilir alanlar olduğu kanısındadırlar. Bu tarz

yapılar suç oranlarının azalmasını sağlamakta ve insanlara konforlu ve emniyetli bir hayat sunmaktadır. Bu görüşler de şu şekilde sıralanmaktadır:

- “Çok katlı bina ve gökdelenler günümüz şehirlerinin en güvenli alanlarıdır ve birçok kişi güvenli siteleri tercih etmektedirler”.
- “Bu tarz yapılar, çoğunlukla sağlam ve dayanıklı binalardır. Çarpık kentleşmenin önüne geçtikleri gibi güvenli alanlar yaratmaktadır”.
- “Çok katlı bina ve gökdelenler kentlerdeki nüfus artışının meydana getirdiği sorunlara çözüm olarak doğmuştur. Suç oranlarının artışı, güven duygusu eksikliği, yeşil alanların azalması ve ulaşım sorunu gibi sıkıntılar çok katlı binalara olan talebi artırmıştır. Kentlerdeki güvenli siteler, yeşil alan ve daha konforlu hayat biçimi gökdelenleri cazip kılmaktadır. Gökdelenler sağlam bina, yeşil alan, konforlu ve güvenli modern bir yaşam demektir”.

Çok Katlı Bina ve Gökdelenlerin Birtakım Olumsuzluklarına Vurgu Yapmakla Birlikte Bunun Bir Öneminin Bulunmadığını ve Bu Yapıların Çağın Gerçeği Olduğunu Düşünenler

Öğrencilerden bir kısmı çok katlı bina ve gökdelenler hakkında olumlu kanaat bildirmelerine rağmen bu tarz yapıların Türkiye’de düzgün yapıp yapılmadıkları konusunda endişelerini de dile getirmektedirler. Bir diğer öğrenci grubu da bu yapıların bazı olumsuzluklarının bulunduğunu kabul etmekte, ancak şu an için olumsuz görülen şeylerin esasen bir öneminin bulunmadığını ve çağın bir gereği olduğu kanaatine de sahiptirler. Bu kanaat sahiplerinin verdikleri cevaplardan çok çarpıcı olanları şu şekildedir:

- “Nüfus artışı ve hızlı kentleşmenin ortaya çıkardığı konut sorunu, trafik sorunu, hava ve su kirliliği gibi sıkıntılar çok katlı bina ve gökdelenlerle çözüm bulma yoluna girmektedir. Bu süreçte yeşil alanların azaldığı ve komşuluk ilişkilerinin kalmadığı doğrudur. Ancak bu durum modern çağın bir gereğidir. Komşuluk ilişkilerinin yok olması ve insanların birbirlerine güvenmemeleri bence pek o kadar da önemli ve kötü bir şey de değildir”.
- “Modernliğin belirtisi ve sembolü olarak doğan bu yapılar insanlara daha rahat ve güvenli bir ortam sunmaktadırlar. Ancak bu yapılar sağlam, depreme dayanıklı olmalıdır ve uygun bir zemine inşa edilmelidir. Gökdelenlere yönelik eleştiri ve ortaya çıkardığı sorunlar teferruattır”.
- “Çok katlı binalar ve gökdelenler daha tekdüze ama daha güvenli bir yaşam sunmaktadır. İnsanların birbirleriyle ilişkileri azalmıştır ve komşuluk ilişkileri neredeyse kalmamıştır. Ama bu durum da kaçınılmazdır”.
- “Çok katlı bina ve gökdelenlerin yeşil alanları azalttığı ve doğaya zarar verdiği elbette ki doğrudur. Ancak dünyanın gelişmiş bütün ülkelerinde çok katlı binalar bulunmaktadır ve Türkiye de gelecek yıllarda gökdelenlerle donatılacaktır”.

Çok Katlı Bina ve Gökdelenlerin Yaygınlaşmasına Yine Mutlak Şekilde Olumsuz Yaklaşımlar

Öğrencilerin 27’si, çok katlı bina ve gökdelenlerin yaygınlaşmasını mutlak şekilde olumsuz değerlendirmektedirler. Bu öğrenciler bu tarz yapıların hiçbir müspet yönlerinin bulunmadığını düşüncesindedirler. Onlar, bu yapılaşmanın şehrin görünüşünü bozduğunu, tarihi ve kültürel dokuyu yok ettiğini, Türk kültür ve tarihine aykırı bulunduğunu ve aynı zamanda da insani ve komşuluk ilişkilerine zarar verdiğini düşünmektedirler.

Şehirlerin Görüntülerinin ve Tarihi Dokularının Bozulmasına İlişkin Düşünceler

Öğrencilerin önemli bir kısmı da çok katlı bina ve gökdelenlerin şehirlerin silüeti üzerindeki olumsuzluklara temas etmektedir. Türk kültürüne ve tarihi dokuya aykırı olarak inşa edilen binalar şehirlerin görünüşlerini olumsuz şekilde etkilemektedir. Özellikle İstanbul'un tarihi doku ve görünüşüne atıfta bulunan bu düşünceler şu ifadelerle dile getirilmektedir:

- "Çok katlı binalar ve gökdelenler şehirlerin silüetini bozmuş ve insanların beton yığınları içerisinde kaybolmasına yol açmıştır".
- "Çok katlı binalar ve gökdelenler şehirlerin görünüşlerini ve mimarisi için zararlıdır. Özellikle İstanbul'daki gökdelenler kentin tarihi dokusunu bozmaktadır".
- "Çok katlı binalar ve gökdelenler doğaya zarar vermektedir. Bu yapıların yaygınlaşmasıyla doğal alanlar hızla azalıyor, kentlerde birçok sorun ortaya çıkıyor ve şehirler yaşanılmaz hale geliyor. Devlet çok geç olmadan bu binaların yapılmasının önüne geçmelidir".
- "Çok katlı binalar ve gökdelenler konut yetersizliğinin çözümüdür. Ancak insanları mahalle ve komşuluk ilişkilerinden koparmaktadır. Yüksek binalar aynı zamanda da şehirlerin görünüşlerini bozmakta ve tarihi eserleri gölgelemektedirler".
- "Bu binaların Türk tarihi ve mimarisi ile ne kadar uyumlu olduğu tartışmalıdır. Özellikle bir tarih, kültür ve medeniyet şehri olan İstanbul'da gökdelenler tarihi dokuya ve şehir görüntüsüne zarar vermektedir".
- "Sadece gösteriş amacı ile yapılan plazalar gereksiz masrafları ve çirkin görünüşleri bakımından uygun binalar değildir" ve "Bu binalar insanları birbirlerine yabancılaştırıp milli değerlerimizi zedelemekte ve aynı zamanda da doğaya zarar vermektedir".

İnsani ve Komşuluk İlişkilerinin Azalmasına ve Çocukların Eğitimleri ile Yetişmelerine İlişkin Endişeler

Çok katlı bina ve gökdelenlerin en fazla eleştirildiği alan insan ilişkilerine verdiği zararlar üzerinedir. Bu tarz yapılar insanların psikolojik yapıları ve ruh sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yarattıkları gibi geleneksel komşuluk ilişkilerine de ciddi zararlar vermektedirler. Paylaşma ve yardımlaşmayı ortadan kaldırmakta ve çocukların sokaklardan çekilmelerine yol açmaktadırlar. Bunun yanında çocukların sosyalleşmelerinin de önüne geçmektedirler. Bu fikirler de şu şekilde sıralanmaktadır:

- "Gökdelenlerin artışı insanların hayatlarını, çevreyi ve toplumu olumsuz şekilde etkilemekte ve insanların psikolojilerini ve ruh sağlıklarını bozmaktadır".
- "Çocuklar güvenli siteden haricinde günlerini dört duvar arasında geçirmektedirler ve bu durum onların psikolojik yapıları üzerinde olumsuzluk yaratmakta ve davranış bozukluklarına yol açmaktadır".
- "Bu yapılar, aynı zamanda komşuluk ilişkilerini zedelemektedir ve yeşil alanları yok etmektedir".
- "Bu binalar insan ve komşuluk ilişkilerinin katilleridir. İnsanlar bu mekânlarda daha da bencilleşmektedir".

Ankara'nın bir gecekondu bölgesinde doğup, büyüyen ve kentsel dönüşümle birlikte de çok katlı bir binada yaşamak durumunda kaldığını söyleyen bir öğrenci kanaatini şu şekilde dile getirmektedir:

- "Bu soruyu eski bir gecekondulu olarak cevaplandırıyorum. Gecekondu da herkes birbirini tanırdı. Yardımlaşma ve samimiyet vardı. Şimdi kentsel dönüşümle birlikte çok katlı binalara geçtik. Aramızda komşuluk ve güven duygusu kalmadığı gibi, sokaklarda oynayan çocuklara da rastlanmaz oldu".

- “Çok katlı binalar ve gökdelenler mimari eserlerin, ağaçların, yeşil alanların ve çocuk oyun sahalarının yerlerini işgal etmektedir. Hava kirliliği artarken çocuklar sokaklardan çekilmişlerdir”.
- “Bu yapılar, kent hayatını olumsuz etkilemektedir. Çocukların oyun sahalarını yok ederek sosyalleşmeleri engellenmekte ve aynı zamanda da orman ve yeşil alanlarının azalmasına yol açmaktadır”.
- “Çok katlı binalar ve gökdelenlerin hiçbir olumlu yanının olmadığı düşüncesindeyim. Bu binaların artışı şehirlerin görselliğini, kültür ve medeniyetini, insanlar arasındaki ilişkileri zedelemektedir. Maddeci bir eğitim tarzının dayatmasının sonucunda bu soğuk ve itici binalar ortaya çıkmıştır”.

Çok Katlı Bina ve Gökdelenlerin Para Kazanma ve Kâr Hırsının Sonucu Ortaya Çıktığını Düşünenler

Öğrencilerin ciddi bir kısmı da çok katlı bina ve gökdelenlerin inşasını doğrudan doğruya belirli bir kesimin para kazanma ve kâr etme arzusu ile açıklamaktadır. Aynı zamanda bu çeşit binaların iktisadi açıdan toplumun üst seviyesindeki insanlara hitap ettiğinden söz etmektedirler. Bu konu ile ilgili olarak öğrencilerin görüşleri aşağıda sıralanmaktadır.

- “Çok katlı binalar ve gökdelenlerin artışının sebebi neo-liberal politikalar. Yabancı yatırımcılar ve inşaat sektörü Türkiye’de ekonomiyi peşlerinden sürüklemektedir. Kentsel dönüşüm ile müteahhitler rant ve para hırsıyla şehirleri talan etmektedirler”.
- “Para kazanma ve kâr hırsı bu binalarla birlikte çarpık kentleşmenin önünü açmaktadır”.
- “Çok katlı binalar ve gökdelenler şehirlerdeki yeşil alanları azaltmakta ve buna ilaveten de arsa sahipleri ve inşaatçılara para kazandırmaktadır”.
- “Çok katlı binalar ve gökdelenler aslında bir enkaz yığınidir. Plansız şekilde ve kâr amacıyla yapılan bu binalar insanların evleri değil mezarlarıdır”.
- “Bu tarz yapılar, belirli bir ekonomik seviyeye sahip insanlara hitap etmektedir. Bu binalar doğayı tahrip etmekte ve görüntü kirliliği yaratmaktadır”.
- “Çok katlı binalar ve gökdelenler şehirlerin kültürünü tahrip etmekte ve bütün kentleri birbirine benzetmektedir”.
- “Bu binalar çevreye büyük zararlar vermekte, şehirlerin nüfuslarının artışını körükleyerek göçü artırmakta ve birçok sorunun doğmasına yol açmaktadır”.
- “Bu yapılar görüntü kirliliğine sebep oldukları gibi, güneş ışıklarını engellemekte ve şehirleri karanlığa boğmaktadır”.

Devletin çok katlı bina ve Gökdelenlerin İnşasını Yasaklamasını Savunanlar

Bazı öğrenciler de bu yüksek yapı ve gökdelenlerin şehre verdiğini düşündükleri zararların önüne geçilmesine yönelik olarak devletin çok köklü tedbirler alması gerektiği ve bir kısmı da bu binaların inşasının yasaklanması gerektiği kanaatinde. Bu konu ile bazı öğrencilerin görüşleri şöyledir.

- “Şehirlerde en fazla üç katlı binalar yapılmalıdır. Çok katlı binalar ve gökdelenlerin şehir merkezinde inşa edilmiş olması büyük bir felakettir”.
- “Gökdelenlerin yapılması kanunla yasaklanmalı ve küçük şehirlerin gelişmesi için tedbir alınmalıdır”.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu makale, Gazi üniversitesi Kimya mühendisliği 2014-2015 öğretim döneminin “Türkiye’nin Toplumsal Yapısı” dersini alan 2. Sınıf öğrencilerinin çok katlı bina ve gökdelenlere yönelik düşünceleri üzerinedir.

Batı Avrupa’dan bütün dünyaya yayılan sanayileşme, kentleşme ve modernleşme sürecinin yansımalarından olan tıp alanındaki gelişmelerin de etkisiyle dünya nüfusunda büyük patlamalar yaşanmıştır. Bu süreçte 1800’lü yıllardan başlayarak ortaya çıkan ilk sanayi şehirleri ve metropoller bütün dünyada bir gerçek olarak kendisini göstermiştir.

Modern teknolojinin gelişmesi çok katlı bina ve gökdelenlerin inşasını mümkün kılmıştır. Nüfus artışı, kentlerdeki arazi bedellerinin artışı ve diğer sebepler bu binalara olan talepleri artırmıştır.

Sanayi şehirlerinin ilk ortaya çıkmaya başladıkları dönemlerden itibaren birçok fikir adamı ve sosyologun onlara endişe ile baktığı bir vakıdır. Yüksek yapılar ve gökdelenler üzerinde günümüze kadar süren bir tartışma varlığını halen devam ettirmektedir.

Bu metinde, üniversite öğrencilerinin konu ile ilgili cevapları üçlü bir tasnife tabi tutulmuştur. Bunların ilki yüksek yapı ve gökdelenlere hangi açıdan yaklaşırsa yaklaşınsın bu yapıların “kentlerdeki nüfus artışının tabii bir neticesi olduğu şeklindeki düşüncelerdir. Buna göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun “çok katlı bina ve gökdelenlerin inşasını “kaçınılmaz” bir durum olarak gördükleri tespitinde bulunulmuştur.

İkinci tasnif, “çok katlı bina ve gökdelenlerin” yaygınlaşmasını mutlak surette olumlu karşılayanlar şeklinde yapılmıştır. Bu düşünceye sahip öğrenciler şehirlerdeki yüksek yapıların kentlerin kullanım alanlarını artırdığını, doğal hayatı ve çevreyi kurduğunu, modernleşme ve gelişmelerin sembolü olduklarını; aynı zamanda da iktisadi hayata müspet katkı sağladıklarını savunmaktadır.

Üçüncü tasnifi de, çok katlı bina ve gökdelen olgusuna mutlak şekilde olumsuz yaklaşanlar meydana getirmektedir. Bu fikri savunan 27 öğrenci, bu tarz yapıların şehirlerin tarihi ve kültürel dokularına aykırı bulunduğunu, şehirlerin silüetini bozduğunu, insani ve komşuluk ilişkileri ile çocukların eğitim ve gelişimlerine zarar verdiklerini ve insanların psikolojilerini zedelediklerini iddia etmektedirler. Bir kısım öğrenci de bu binaların sadece para kazanma, kâr hırsı ve rant kaygısıyla inşa edildiği düşüncesindedir.

Söz konusu öğrencilerin bir kısmı, yüksek yapıların inşa edilmemesi gerektiğini, bir kısmı şehirlerde kat sınırının çok alt seviyede olmasını ve diğer bir kısmı da daha ileri giderek bu binaların yıkılması icap ettiğini savunmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın verilerine göre, öğrencilerin önemli bir kısmının çok katlı bina ve gökdelenleri kaçınılmaz ve çağın gereği olarak gördüğü ve savunduğu tespitinde bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

BEGEÇ, Hasan (2008). “Yükseklik, Yüksek Olma ve Yüksek Yapıların Gelişimi”, Ege Mimarlık, Ekim, 2008, s. 10-15.

Bina sayımı 2000 (2001). T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Eylül, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 3. Cilt, İstanbul: Gelişim Yayınları.

DURU, Bülent; ALKAN, Ayten (Derleme ve çeviri)(2002). 20. Yüzyıl Kenti, Ankara: İmge Kitabevi.

DURU, Bülent (2001) "Gökdelenler ve Kent", Prof. Dr. Cevat Geray'a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara: 2001, s.331-362.

GIDDENS, Anthony (2013). *Sosyoloji*, Yayına hazırlayan: Cemal Güzel, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

GÖÇER, Orhan (1969). "Gökdelenler", *Mimarlık*, Yıl: 7, Sayı: 6, s. 27-32.

HASOL, Doğan, (2007). "Yüksek, Daha Yüksek, En Yüksek", 1.6.2007, *Mimarist Dergisi*, 24, İstanbul.

HOLTON, R. J (1999). *Kentler Kapitalizm ve Uygarlık, Çeviren: Ruşen Keleş*, Ankara: İmge Kitabevi.

HÜROL, Yonca (1994). *Yüksek Binalar ve Çağdaşlaşma*, *Mimarlık*, Sayı: 260.

Oktaay, Tarkan (2011). *Osmanlıda Büyükşehir Belediye Yönetimi – İstanbul Şehremaneti*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

ÖKE, Altan (1993). "Yüksek Binalar ve Problemleri", *Tesisat Mühendisliği*, Cilt: 1, Sayı: 6, Ağustos, İstanbul: TMMOB Makina Mühendisliği Odası.

READER, John (2007). *Şehirler, Çeviren: Fatine Bahar Karlıdağ*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

SAĞLAM, Rifat (2016). *Yüksek Yapılar – İstanbul'dan Örnekler*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık LTD. Şti.

SAMSUNLU, A. AKCA L. ve EROĞLU, V., (1989) *Çok katlı Yapılar ve Altyapı Sorunları, Çok Katlı Yapılar Sempozyumu, DMO İzmir Şubesi, İZMİR*.

SHEPHERD, Roger (Ed.) (2003). *Skycraper*, New York: McGraw-Hill.

SİMMELE, Georg (1996). "Metropol ve Zihinsel Yaşam", *Cogito*, Sayı: 4, Yaz 1996, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s: 81-90.

ŞENCAN, Salih (Yayına Hazırlayan) (1991). *İstanbul'un Geleceği ve Gökdelenler*, İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası Büyükşehir Şubesi.

TEKELİ, İlhan (2011). "Yüksek Yapılar Üzerine Birkaç Söz", *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 59-62.

TEKİN, İlke (2013). *Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı Sonrası Betonarmenin İnşası*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi.

TÜMER, Gürhan (1999). "Babil Kulesinden New York Kulelerine", *Mimarlık*, Yıl: 37, Sayı: 2, Genel Sayı: 286, Sayfa: 10-23.

YÖRÜKÂN, Turhan (2012). "Çok Katlı Binalarda Yaşanan Sakıncalı Hayat", *Sosyolojik ve Sosyal Psikolojik Görüş Açısıyla Şehir, Konut ve Mahremiyet*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, s: 187-205.

Resmi Gazete Tarihi: 02/11/1985.

<http://www.turkishtimedergi.com/insaat/turkiyenin-en-uzun-binalari/>